

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија” бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10, 51/11 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ 96/19 и 110/19), како и врз основа на член 50 став 6 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 161/2019 и 229/20) министерот за образование и наука донесе скратена наставна програма по наставниот предмет *Српски јазик* за IV одделение на деветгодишното основното образование за учебната 2020/21 година.

1. УВОД

Скраћени наставни програма из наставног предмета *Српски језик* базира се на циљевима/очекиваним резултатима предвиђеним наставним програмом за наставни предмет који се редовно реализује сагласно утврђеном наставном плану.

Скраћеним програмом утврђују се одређене програмске области и наставне јединице које треба да се реализују за 159 наставних дана, при чему се води рачуна о предвиђеном недељном фонду часова утврђеном редовним програмом, 5 часова недељно, односно укупно 159 часа.

Наставник се при планирању и реализацији наставних јединица руководи циљевима/очекиваним резултатима, одређеним појмовима, методама и активностима утврђеним редовним наставним програмом.

Скраћени наставни програм из наставног предмета *Српски језик* за четврти разред реализује се школске 2020/2021. године.

2. Преглед програмских области и наставних јединица

Програмска област језик (60 часова)

1. Народни и нормирани-стандардни књижевни језик (уочавање особености)
2. Слушање, праћење записа са народним говором и стандардним језиком
3. Усмени и писани говор
4. Вежбе за разликовање усменог од писаног говора
5. Појам о самогласницима и сугласницима
6. Вежбе за разликовање самогласника и сугласника (њихово правилно изговарање и писање)
7. Подела речи на слоге
8. Вежбе за одређивање броја слогова у речи
9. Појам о конкретним и апстрактним именицама
10. Значење конкретних и апстрактних именица
11. Конкретне и апстрактне именице - вежбе
12. Род именица
13. Вежбе за утврђивање рода именица
14. Вежбе за правилну примену рода именица
15. Број именица
16. Вежбе за утврђивање броја именица
17. Вежбе за правилну примену броја именица
18. Појам о придевима: описни
19. Вежбе за разликовање описних придева
20. Вежбе за правилну употребу описних придева у реченици
21. Појам заменица: личне заменице
22. Вежбе за разликовање заменица од других речи и њихова правилна употреба у усменом и писаном говору
23. Личне заменице - вежбе
24. Глаголи - категорија време
25. Глаголи исказани у садашњем времену (без дефинисања)
26. Глаголи исказани у садашњем времену - вежбе
27. Глаголи исказани у прошлом времену (без дефинисања)
28. Глаголи исказани у прошлом времену - вежбе
29. Глаголи исказани у будућем времену (без дефинисања)
30. Глаголи исказани у будућем времену - вежбе
31. Вежбе за употребу глагола у садашњем, прошлом и будућем времену (без дефинисања).
32. Бројеви - појам приближне бројности
33. Вежбе за разликовање бројева приближне бројности од главних и редних бројева

34. Реченица - основни реченични чланови
35. Подмет и прирок у реченици
36. Вежбе за издвајање подмета и прирока у реченици
37. Вежбе за разликовање подмета и прирока према значењу и примени у реченици
38. Синоними – речи које имају исто или слично значење (без именованја)
39. Вежбе за усвајање синонима као врсте речи које имају исто или слично значење (без именованја)
40. Антоними – речи које имају супротно значење (без именованја)
41. Вежбе за усвајање антонима као врсте речи са супротним значењем (без именованја)
42. Израда малог речника са синонимима и антонимима
43. Самогласници и сугласници – понављање
44. Род код именица – понављање
45. Број именица – понављање
46. Придеви – понављање
47. Заменице – понављање
48. Глаголи – понављање
49. Језик – (утврђивање усвојеног знања)

ПРАВОПИС

50. Преношење дела речи из једног реда у други
51. Активности за преношење дела речи из једног реда у други
52. Правописни знаци: наводници
53. Вежбе за препознавање и примену наводника при писању имена улица, часописа, књига и др.
54. Правописни знаци: наводници (повнављање)
55. Писање великог слова при примени правописних правила за писање личних именица код назива институција, адреса, часописа, празника и др.
56. Употреба великог слова – понављање
57. Писање приближне бројности
58. Вежбе за правилно писање речи које означавају приближну бројност
59. Писање вишецифрених бројева речима
60. Вежбе за правилно писање вишецифрених бројева речима

ПРОГРАМСКА ОБЛАСТ – ЧИТАЊЕ, КЊИЖЕВНОСТ И ЛЕКТИРА (65 ЧАСА)

ЧИТАЊЕ

1. Изражајно читање текстова уметничког и научно–популарног садржаја
2. Изражајно читање са поштовањем изражајних вредности
3. Технике изражајног читања - текстови са уметничким садржајем
4. Изражајно читање текстова са уметничким садржајем на латиници
5. Изражајно читање научно-популарног садржаја на латиници
6. Анализа и тумачење значења речи у одређеном тексту за изражајно читање
7. Читање текста са одређеним темпом читања
8. Читање текста са и без примене правила о изражајном читању (симулација)
9. Карактеристике изражајног читања: правилан, јасан и чист изговор и јачина гласа
10. Читање текста по улогама - вежбе
11. Читање текста по улогама - вежбе
12. Драмско читање - вежбе
13. Читање драмског текста са и без примене правила о изражајном читању (симулација)

КЊИЖЕВНОСТ - ПРОЗА

14. Обрада текста (по избору)
15. Анализа текста (по усмеравајућим питањима)
16. Обрада текста (по избору)
17. Анализа текста, композицијска анализа (по плану текста)
18. Обрада текста на латиници (по избору)
19. Анализа ликова (спољни опис)
20. Обрада текста на латиници
21. Анализа текста (самостално прављење плана текста)
22. Анализа текста (одређивање времена и места догађаја)
23. Обрада текста (по избору)

24. Анализа текста (композицијска анализа)
25. Обрада текста (по избору)
26. Анализа текста (по усмеравајућим питањима)
27. Обрада текста на латиници (по избору)
28. Анализа текста, композицијска анализа (по плану текста)
29. Обрада текста (по избору)
30. Анализа текста (самостално прављење плана текста)
31. Обрада текста (по избору)
32. Анализа текста (по усмеравајућим питањима)
33. Обрада текста (по избору)
34. Анализа текста, композицијска анализа)

ПОЕЗИЈА

35. Обрада лирске песме
36. Откривање песничке слике у лирској песми
37. Обрада лирских песама
38. Препознавање поређења као изражајног средства
39. Обрада лирске песме
40. Вежбе за одређивање песничке слике у лирској песми.
41. Обрада лирске песме
42. Вежбе за препознавање поређења као изражајног средства
43. Обрада лирске песме
44. Откривање сопствених осећања (опис речима или цртежом)
45. Обрада лирске песме
46. Откривање песничке слике у лирској песми
47. Обрада лирске песме
48. Препознавање поређења као изражајног средства
49. Обрада лирске песме
50. Самостално одређивање песничке слике у лирској песми

51. Обрада лирске песме
52. Самостално одређивање песничке слике у лирској песми

ЛЕКТИРА

53. Самостално читање дела македонске и светске књижевности (**укупно четири, по сопственом избору, предвиђена лектирна издања реализоваће се на 4 часа**)
54. Читање текстова ван предвиђених наставних садржаја
55. Дискусија о читању текстова ван предвиђених наставних садржаја
56. Упознавање са основним биографским подацима аутора лектирних дела
57. Аргументовано говорење о ликовима и догађајима у датом тексту
58. Разговор о прочитаном тексту са аргументованим говорењем о ликовима и догађајима у тексту.
59. Вежбе за самостално откривање тематско-идејне основе у делу
60. Вежбе за одговарање и постављање питања у вези са прочитаним текстом
61. Вежбе за локализацију догађаја у времену и простору

Наставник користи текстове из одабраних уџбеника и/или прави избор текстова, прича, драмских текстова, песама које распоређује у 61 час при чему самостално одређује који наставни садржај ће бити искоришћен у конкретној наставној јединици. Наиме, у прозним текстовима за ову школску годину ученици треба да увежбају читање и читање са разумевањем текстова где ће савладати и вештине читање у себи, на глас, изражајно читање као и читање драмских текстова.

Ученик препознаје и одређује хронолошки текст догађаја за све врсте текстова (прозни и драмски)

При обради прозних текстова ученик треба да одређује догађај и лик као и време и место догађаја. Исто тако, ученик одређује ликове, анализира их и описује.

У поезији одређује риму, стих, строфу, песничку слику. Одређује мотиве песме без притом да се оптерећује терминилогијом. У оквиру ове области предвиђена је и обрада народних загонетки о ауторских загонетки као и пословица.

На часовима књижевности обрађује се лектира, односно лектирно дело (обавезна и по избору из актуелног лектирног списка).

ПРОГРАМСКА ОБЛАСТ – ИЗРАЖАВАЊЕ И СТВАРАЊЕ (25 ЧАСА)

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

1. Препричавање текста слеђењем хронологије догађаја (по датом плану)
2. Причање о доживљају при посети установи (по датом плану)
3. Описивање (по датом плану) позоришних костима, сцена из гледане представе
4. Описивање (по датом плану) позоришних костима, сцена из гледане представе - 2 часа
5. Самостално описивање ликова
6. Самостално описивање ликова - 2 часа
7. Извештавање о догађају

ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

8. Преписивање краћег текста или дела текста (са ћирилице на латиницу)
9. Преписивање краћег текста или дела текста (са латинице на ћирилицу)
10. Преписивање текста уз замену именица
11. Преписивање текста уз замену придева
12. Преписивање текста уз замену глагола са синонимним и антонимним значењем
13. Препричавање обрађеног текста са мењањем на крају текста – причање по датом почетку
14. Писмено одговарање на питања из обрађеног текста
15. Писмено одговарање на питања из обрађеног текста - 2 часа
16. Причање о доживљеном догађају
17. Причање о доживљеном догађају - 2 часа
18. Причање са датим почетком
19. Писмено одговарање на питања из обрађеног текста
20. Писмено одговарање на питања из обрађеног текста - 2 часа
21. Описивање (по датом плану) позоришних костима, сцена из гледане представе
22. Описивање (по датом плану) ликова
23. Извештавање о догађајима
24. Извештавање о доживљајима приликом посете институцијама
25. Писмо непознатом другу

ПРОГРАМСКА ОБЛАСТ – МЕДИЈУМСКА КУЛТУРА (9 ЧАСОВА)

НАСТАВНЕ ЈЕДИНИЦЕ:

1. Радио емисије, врсте радио емисија
2. Слушање говора, музике и других ефеката радио емисија
3. ТВ-емисије, врсте ТВ емисија
4. Праћење ТВ емисија и њихово разликовање
5. Филм - разликовање врста филмова
6. Позориште – позоришна представа, сцена, глумци
7. Телефон – јавна говорница
8. Градска библиотека, енциклопедије,
9. Дечја и дневна штампа

3. Дидактичке препоруке

Полазна основа за реализацију скраћеног наставног програма из наставног предмета *Српски језик* је редовни наставни програм (програмске области, конкретни циљеви, појмови, предложене активности, методе).

Деца још од најранијег узраста појављују љубопитност и интерес за свет око себе, тако да ће њихва сазнања наставник користи и надограђивати на часовима из овог наставног предмета. Учествојући у дидактичким играма, у многим разговорима, вежбама и коришћењем разноврсних средстава и материјала, ученици обогаћују свој речник, препознају и правилно изговарају гласове, што даје добру основу за описмењавање које ће следити у другом разреду.

Активности ће се најчешће реализовати у школи, у сталној вербалној комуникацији са наставником, а исто тако, коришћењем разних визуелних средстава (фотографија, апликација, макета, сликовница, часописа, радио и ТВ емисија, са разним дигиталним садржајима и сл.).

Систематизирањем, допуњавањем и реструктурирањем искуственог знања ученика и њихово довођење у везу са научним сазнањима, дечја знања се надограђују, проверавају и примењују. Организоване активности омогућавају ученику да се упозна са многим књижевним делима, да усвоји основне појмове о медијумској култури, да препознаје велика штампана слова српске азбуке.

Наставни час је у трајању од 30 минута. При планирању наставног часа потребно је да наставник скрати уводни део часа на највише 5 минута и преко одговарајућих техника да уведе и мотивише ученике за реализацију циљева у активностима за учење и поучавање. Методе и активности за поучавање ученика треба да се прилагоде трајању часа, а да се при томе одржи квалитетот поучавања и учења. Активности за учење и поучавање треба да трају до 20 минута. Најефикасније методе учења у настави из *Српског језика* су оне методе које ученике стављају у адекватну активну позицију у процесу стицања знаења и вештина. То значи да сваки ученик/ученица треба да се опусти и активно да учествује у говорним вежбама, играма, вежбама за артикулацију и дискриминацију гласова, у драматизацији, активностима за говорно стваралаштво, активно да слуша при читању текстова, праћењу филмова и сл. Полазећи од циљева учења, увек када је то могуће у процесу учења, треба ученицима омогућити избор разних активности и садржаја сагласно њиховим субјективним интересима. Потребно је да наставник креира ситуације учења у којима ће доћи до изражаја разне активности које омогућавају различите начине учења, коришћење разних средстава, материјала и извора учења. Наставник може да користи разне дигиталне садржаје, које ће објашњавати ученицима с циљем разумеју оно што уче. Он може сам да припрема/прилагођава садржаје одговарајуће за наставни предмет из *Српског језик* или да користи готове е-садржаје који су на располагању на Едуино итд. У завршном делу часа сумира се оно што је рађено, објашњава се оно што је нејасно или оно што ученици нису разумели, ученици симболима показују како су се осећали на часу, шта им је било најзанимљивије и сл.

Ефикаснија реализација наставних јединица у овом наставном програму, посебно формирање појмова од стране ученика, много зависи од примене интегрисаног прилаза, а исто тако, препоручује се флексибилност у организацији наставе. То се омогућава максималним поштовањем холистичког прилаза при реализацији дневне теме, односно наставних часова за један наставни дан. То значи да при планирању дневне теме/часова из *Српског језика* максимално се користе могућности за интегрисано повезивање са часовима из других наставних предмета.

Реализација програмских циљева и постизање очекиваних резултата у оквиру једног наставног часа у трајању од 30 минута је олакшано смањеним бројем ученика са физичким присуством у учионици (15-20 ученика), чиме се значајно добија у времену при дијагностиковању предзнања ученика, као и при провери постигнућа ученика за време часа, а тиме остаје више времена наставнику да се посвети реализацији разноврсних садржаја у активности за учење и поучавање.

При реализацији наставних часова из наставног предмета *Српски језик* са физичким присуством ученика у учионици обавезно се поштују протоколи о физичкој дистанци и личној заштити.

Уколико се наставни програм реализује учењем на даљину, при постојању потребних техничких услова наставник омогућава ученицима који су код куће, да се истовремено укључе и да прате часове који се одвијају у учионици. Ако не могу да се укључе, онда наставник прави распоред у колико сати ће почети настава на даљину, при чему наставни час, исто тако, траје 30 минута.

Е-садржаји се користе с циљем да се подстакне интерес ученика за наставни предмет, да се лакше запамти и разуме одређени садржај, као и да се примени стечено знање. Е-садржаји које наставник израђује или бира треба да буду мултимедијални, односно да имају текст, анимацију, звук, презентацију, али и да буду доступни за учење на даљину. Готови е-садржаји треба да одговарају узрасту ученика и циљевима/очекиваним резултатима наставног програма. Наставник презентује припремљене Е -садржаје, а затим објашњава, разговара са ученицима, поставља питања и даје смернице за самостални рад.

Домаћи задаци/самостални задаци за ученике које креира наставник треба да буду усаглашени са узрастом ученика.

4.Норматив за наставни кадар

Скраћени наставни програм реализује наставник сагласно нормативу за наставни кадар који је дат у редовном наставном програму.

Скратената наставна програма по наставниот предмет *Српски јазик* за четврто одделение на деветгодишното основното образование ја утврди

Арх. Бр. 12-10259/4

01.10.2020

Министер за образование и наука

Мила Царовска